

Sygn. akt III CSK 282/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa Towarzystwa Budownictwa Społecznego P.

sp. z o.o. w K.

przeciwko L. C.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 6 czerwca 2012 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 3 czerwca 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Towarzystwo Budownictwa Społecznego P. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. domagała się zasądzenia od L. C. kwoty 103 870,70 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 11 czerwca 2006 r.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 25 stycznia 2011 r. oddalił powództwo. Ustalił, że pozwany posiadał 218 udziałów powodowej spółki (21,67%). W dniu 24 czerwca 2002 r. wspólnicy jednomyślną uchwałą podwyższyli kapitał o 503 000 zł przez zwiększenie wartości nominalnej każdego udziału z 500 zł do 1 000 zł. Kolejne podwyższenie kapitału zakładowego o 2 213 000 zł nastąpiło na mocy jednomyślnej uchwały z dnia 21 listopada 2002 r. przez zwiększenie wartości udziału z 1 000 zł do 3 200 zł. W obu wypadkach podwyższenie kapitału zakładowego nastąpiło z funduszy rezerwowych spółki. W dniu 15 lipca 2004 r. spółka złożyła w Urzędzie Skarbowym deklarację PIT - 8A, w której wykazała przychód wspólników z tytułu udziału w zyskach osób prawnych w wysokości 591 765 zł oraz należny od tej sumy 15% podatek w wysokości 88 764,80 zł. W kolejnej deklaracji złożonej dnia 15 lipca 2004 r. spółka wykazała przychód wspólników 2 603 765 zł i podatek 390 564 zł. Obydwa przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych spółka zaksięgowała jako zmniejszenie kapitału zapasowego. Spółka zapłaciła podatek wraz z odsetkami oraz opłatami prolongacyjnymi w okresie od dnia 15 lipca 2004 r. do dnia 18 czerwca 2006 r. Pismem z dnia 12 maja 2006 r. wezwała pozwanego do zapłaty sumy 113 403,70 zł tytułem zwrotu przypadającej na pozwanego części zapłaconego podatku dochodowego.

Sąd Okręgowy uznał zgłoszone roszczenie za nieuzasadnione. Oceniał, że ujawnione dowody wskazują, iż zgodnym zamiarem wspólników przy podejmowaniu uchwał było pokrycie podatku przez Spółkę. Ustalenie w tym zakresie poczynił, odwołując się do domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.). W szczególności za przyjęciem takiego stanu rzeczy przemawia fakt, że środki pieniężne przesunięte z funduszu rezerwowego na podwyższenie kapitału zakładowego zostały powiększone o wysokość należnego podatku dochodowego.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 3 czerwca 2011 r. oddalił apelację pozwanej oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2 700 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Podkreślił, że apelacja strony pozwanej nie może odnieść zamierzonego skutku, jakkolwiek podniesione w niej zarzuty, w szczególności kwestionujące podstawę faktyczną wyroku oraz odnoszące się do naruszenia art. 231 k.p.c., są uzasadnione. Twierdzenia stron oraz treść zarzutów podniesionych przed Sądem Okręgowym wymagały ustaleń faktycznych i ustosunkowania się do spornych kwestii prawnych. Sąd ten ograniczył się do ustalenia, że zapłata podatku od osób fizycznych za wspólników była wynikiem ich zgodnej woli. Tymczasem to wspólnicy byli podatnikami, a spółka, z mocy prawa, płatnikiem, pozostali zaś wspólnicy zwrócili spółce podatek.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w pozostałej części ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego są prawidłowe. Jest poza sporem, że doszło do podwyższenia kapitału zakładowego i z tego tytułu spółka odprowadziła podatek od osób fizycznych. Pozwany podniósł zarzut przedawnienia roszczenia. Sąd Apelacyjny uznał, że w niniejszej sprawie bieg terminu przedawnienia rozpoczął się w maju 2006 r., powództwo zostało natomiast wniesione w dniu 29 marca 2010 r., a więc po upływie 3 lat od wezwania do zapłaty. Kluczowe zatem znaczenie ma rozstrzygnięcie, czy roszczenie strony powodowej związane jest z prowadzeniem działalności gospodarczej. Sąd Apelacyjny, odwołując się do uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2005 r., IV CK 461/04, przyjął, że czynność wspólników polegająca na podwyższeniu kapitału zakładowego spółki wchodzi w zakres czynności związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Konsekwencją podjętych uchwał w tym przedmiocie był ustawowy obowiązek spółki odprowadzenia podatku, którego płatnikiem byli wspólnicy i to zdarzenie jest źródłem roszczenia powódki z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Nie ulega zatem wątpliwości, że samo przesunięcie majątkowe polegające na zapłacie przez spółkę podatku za wspólników pozostaje w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą w rozumieniu art. 118 k.c.

Powódka wniosła skargę kasacyjną, w której zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. w związku z art. 479^{14a} k.p.c. w związku z art. 479¹

§ 2 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 382, art. 385, art. 386 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a także naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 118 w związku z art. 120 § 1 k.c. w związku z art. 10 ust. 1 pkt 7, art. 17 pkt 4 oraz art. 30 ust. 1 pkt 1a, art. 41 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 2001 r. do dnia 1 stycznia 2004 r. (jedn. tekst: Dz.U. z 2000 Nr 14, poz. 176 ze zm.) w związku z art. 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.) oraz w związku z art. 405 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skardze kasacyjnej podniesiono liczne zarzuty naruszenia przepisów postępowania oraz prawa materialnego, które zostały w istocie zgłoszone alternatywnie. Z jednej bowiem strony powódka podnosi, że skoro spór między nią a pozwanym został zakwalifikowany jako sprawa gospodarcza (art. 479¹ § 2 k.p.c.), to pozwany powinien podnieść zarzut przedawnienia w sprzeciwie od nakazu zapłaty (art. 479^{14a} w związku z art. 479¹⁴ § 2 k.p.c.). Z drugiej zaś strony twierdzi, że dochodzone przez nią roszczenie nie jest związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, zatem termin przedawnienia wynosi nie trzy lata, ale dziesięć lat. Przedstawione zarzuty pozostają ze sobą w takiej relacji, że uznanie zasadności pierwszego zarzutu czyni drugi zarzut bezprzedmiotowym, zaś przyjęcie, iż trafny jest zarzut drugi, sprawia, że bezprzedmiotowy staje się zarzut pierwszy. W obu zaś wypadkach zaskarżony wyrok podlegałby uchyleniu.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie opowiada się za poglądem, że dochodzone przez powódkę roszczenie z bezpodstawnego wzbogacenia nie jest związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, zatem termin przedawnienia tego roszczenia wynosi dziesięć lat. Pogląd ten znajduje silną podstawę w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 25 listopada 2011 r., III CZP 67/11 (Biul. SN 2011, nr 11, s. 7) wyjaśnił, że pojęcie roszczenia związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej nie zostało do tej pory zdefiniowane w sposób precyzyjny i podlega każdorazowo ocenie sądu w konkretnych okolicznościach sprawy. W literaturze i orzecznictwie można dostrzec tendencję do

ujmowania związku roszczenia z prowadzeniem działalności gospodarczej w sposób szeroki, podobnie do szerokiego rozmienia pojęcia „sprawa gospodarcza” użytego w art. 479¹ k.p.c. Nie ma wątpliwości, że o związku roszczenia z prowadzeniem działalności gospodarczej powinny decydować okoliczności istniejące w chwili powstania roszczenia (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2003 r., III CZP 43/03, OSNC 2004, nr 10, poz. 151). Bez znaczenia dla tej kwalifikacji pozostaje przy tym, czy roszczenie powstało w relacji obustronnie profesjonalnej, czy też profesjonalista (przedsiębiorca) występuje tylko po jednej stronie stosunku prawnego (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2001 r., III CKN 28/01, niepubl.; z dnia 10 października 2003 r., II CK 113/02, OSP 2004, nr 11, poz. 141). Za czynności związane z prowadzeniem działalności gospodarczej uznaje się z reguły czynności podejmowane w celu realizacji zadań mieszczących się w przedmiocie tej działalności w sposób bezpośredni lub pośredni, pod warunkiem jednak, że pomiędzy przedmiotem działalności a czynnościami prowadzącymi do powstania roszczenia zachodzi normalny i funkcjonalny związek (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2005 r., III CZP 45/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 66; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2007 r., IV CSK 356/06, niepubl. i powołane tam orzecznictwo).

Dalej Sąd Najwyższy podkreślił w uzasadnieniu omawianej uchwały, że w orzecznictwie i literaturze dominuje pogląd, iż roszczenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej mogą wynikać z różnych zdarzeń prawnych, które nie muszą być związane ze stosunkami kontraktowymi przedsiębiorcy. Roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (w tym: oparte na konstrukcji nienależnego świadczenia) mogą być zatem zakwalifikowane jako pozostające w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej i w konsekwencji przedawniać się w terminie trzech lat (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 września 2005 r., IV CK 105/05, niepubl.). Związanie roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z prowadzeniem działalności gospodarczej ma miejsce niezależnie od tego, czy status przedsiębiorcy służy wzbogaconemu czy zubożonemu. Nie oznacza to jednak, żeby każde działanie osoby prowadzącej działalność gospodarczą należało kwalifikować jako pozostające w związku z tą działalnością i podobnie - każde roszczenie

dochodzone przez ten podmiot. W orzecznictwie wyrażony został pogląd, że niektóre z działań podejmowanych przez przedsiębiorcę mają związek z prowadzeniem przedsiębiorstwa, ale nie z prowadzeniem przez niego działalności gospodarczej. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 14 maja 1998 r., III CZP 12/98 (OSNC 1998, nr 10, poz. 151) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sam przymiot działania w charakterze przedsiębiorcy nie przesądza o tym, iż każde roszczenie tego podmiotu można uznać za związane z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz rozróżnił roszczenia związane z działalnością gospodarczą i związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa. To drugie pojęcie, jako szersze, obejmuje także czynności związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, które nie polegają na prowadzeniu działalności gospodarczej. Tego rodzaju czynności nie pozostają bowiem w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą, nie polegają na uczestnictwie w obrocie gospodarczym, nie prowadzą do wytwarzania dóbr materialnych, a także nie przynoszą żadnego zysku. Nie wykazują zatem cech pozostających w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej. Czynności podejmowane przez podmiot gospodarczy wchodzą w zakres jego działalności gospodarczej, gdy pozostają w normalnym, funkcjonalnym związku z tą działalnością, w szczególności podejmowane są w celu realizacji zadań związanych z przedmiotem działalności tego podmiotu (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 1992 r., III CZP 64/92, OSNCP 1992, nr 12, poz. 225). Wykładnia art. 118 k.c. dokonana w uchwale z dnia 14 maja 1998 r., III CZP 12/98 została potwierdzona w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego (por. wyroki z dnia 1 października 1998 r., I CKN 558/98, niepubl.; z dnia 26 listopada 1998 r., I CKU 108/98, niepubl.; z dnia 3 października 2008 r., I CSK 155/08, niepubl.).

W konkluzji tych rozważań Sąd Najwyższy uznał, że wykładni art. 118 k.c. w zakresie odnoszącym się do pojęcia „roszczenie związane z działalnością gospodarczą” dokonuje się z uwzględnieniem *ratio legis* uregulowania zawartego w tym przepisie. Wprowadzając krótszy, trzyletni termin przedawnienia dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, ustawodawca uwzględnił wymagania prawidłowego funkcjonowania gospodarki rynkowej. W stosunkach między partnerami działalności gospodarczej, profesjonalistami,

roszczenia powinny być realizowane sprawnie i szybko. Instrumentem skłaniającym podmioty gospodarcze do takiego sprawnego działania jest krótki, trzyletni termin przedawniania. Jego zastosowanie wymaga jednak w stosunkach między podmiotami istnienia partnerstwa w obrocie gospodarczym.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie, dzieląc przedstawioną argumentację, jest zdania, że w okolicznościach niniejszej sprawy nie może być mowy o istnieniu jakiegokolwiek partnerstwa w obrocie gospodarczym między powódką (spółką z ograniczoną odpowiedzialnością) a pozwanym (wspólnikiem w tej spółce). Co więcej, spór między powódką a pozwanym ma wyraźne podłoże publicznoprawne, gdyż wiąże się z zapłatą przez spółkę podatku należnego od wspólnika. W tej sytuacji nie ma żadnych racji, które przemawiałyby za przyjęciem w tym sporze krótkiego, trzyletniego terminu przedawnienia roszczenia.

W konsekwencji uznania zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego bezprzedmiotowe stały się podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia przepisów postępowania.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.